

Evolúció vagy degeneráció?

Irta: **Vári Albert.**

A vallásoknak is van belső és külső történetük. A vallások is születnek, növekednek, emelkednek és virágoznak. De vannak olyan vallások is, amelyek visszaesnek, elfajulnak, elsatnyulnak s a végén megsemmisülnek. Szóval van vallási evolúció és degeneráció. Miből ismerjük meg, hogy valamely vallás az evolúció törvénye szerint emelkedőben vagy a degeneráció törvénye szerint hanyatlóban van? Erre nézve egyetlen mértékünk az illető vallásnak alapítója. Minden vallás alapítójának személyében a legtisztább, legtökéletesebb és legerőteljesebb. A vallás fejlődésének egyetlen forrása, tápláló ereje a vallásalapító hite és élete. Más erővel, más eszmékkel és más tartalommal egyetlen vallás sem tartható fenn, mint amely alapítójának a lelkéből és életéből buzog. Ellenkező esetben bekövetkezik a hanyatlás, a visszaesés, a degeneráció.

A vallási reformátor csak akkor jár a helyes úton, amikor a vallás alapítóját tartja szeméi előtt, amikor az ő szellemét, az ő igazságait akarja megtisztítani a hozzátoldásoktól, hogy a vallást ősi, eredeti alapjára visszahelyezze. Ha más utat követ, ha idegen fény után halad: akkor hamis próféta és álreformátor lesz. Akkor az ő reformja nem vallásjavítás, hanem vallási elkorcsosulás vagy degeneráció lesz.

Ezeket a vallástörténeti megállapításokat olvassuk a magyar protirodalmi társaság „Házi kincstár“-ának XVI-ik kötetében, amely „A vallás élete“ címen dr. Szóts Farkas teológiai tanár és társasági titkár tollából került ki. Habár a kizárólagosságnak semmi tekintetben nem vagyunk hívei, a fenti megállapításokat nagyjában elfogadjuk. De lássuk, hogy ez általános elvek miként nyernek alkalmazást?

„Vallási degeneráció a tibeti buddhizmusban a Buddha istenítése mellett a dalai lámának babonás istenítése.“ (207. l.) Ezt úgy értjük, hogy mind a Buddha, mind a dalai láma istenítése a degeneráció tüneteit mutatja. „Vallási degeneráció a protestáns kereszténységben . . . Jézus Krisztus istenemberségének megtaga-

dása“ (208. l.). Vagyis itt már a Jézus istenítése evolúció, isten-emberségének a megtagadása degeneráció. Ami hanyatlás, visszaesés, elsatnyulás és elfajulás a buddhizmusban, ugyanaz fejlődés, haladás, erősödés a kereszténységben. Ami fény, erő és igazság a kereszténységben, az homály és gyöngeség a buddhizmusban. Pedig az igazság szerint ami bűn az egyik helyen, bűn az a másikon is. Ha igaz reformator volna az, aki a tib ti buddhizmust a Buddha és a dalai láma babonás istenítésétől megtisztítaná, a viszonyosság elve szerint igaz reformator az is, aki a Jézus istenítésétől tisztítja meg a kereszténységet. De eltekintve az igazságnak és a logikának eme határozott követelményétől, vajjon melyik áll közelebb a kereszténység alapítójának a szelleméhez: A Jézus istensége vagy embersége? Melyik visz közelebb az eredeti kútforráshoz, az-e, ha Jézust istenembernek hisszük, vagy az, ha embernek tartjuk? Jézus ellen reformál-e az, aki a kereszténységből az ő istenségét törli, vagy éppen hozzá közeledik? A fennebb megállapított vallástörténeti igazságok szerint e kérdésre adandó felelet dönti el azt is, hogy Jézus istenemberségének a megtagadása vallási evolúció vagy degeneráció?

A kérdés eldöntésénél figyelmen kívül hagyjuk a józan ész ítéletét. Mert bár mi erre is súlyt helyezünk, de azt nem kívánjuk istenigéje elébe helyezni. Az emberi rációt nem akarjuk az isteni revelációnak elébe tenni. Az észnek csupán azt a jogot adjuk meg, hogy megkülönböztesse az isteni kijelentést az emberi találmányoktól. De ahol az igaz kijelentésről megbizonyosodtunk: ott az a kezdete, szabálya és forrása a mi hitünknek. Az a kérdés tehát, hogy Jézus a saját istenségét vagy emberségét tanította?

Jézus az Istent egyetlen egynek tanította. Nyoma sincsen tanításaiban „a lényeg“, „személy“, „egység“ és „háromság“ ama fogalmainak, amelyek későbbben a keresztény dogmatikának olyan sarkalatos elvei lettek. Jézus tanításaiból az egy személyű Istenben való hit sugárzik. Az őtet elcsábítani akaró kísértőnek azt mondja: Az urat a te istenedet imádd és csak neki szolgálj. (Máté 4. r. 10. v.) Az irástudónak azt feleli: „Minden parancsolatok közt az első: Halljad izrael, az Úr a mi istenünk egy Úr“ (Márk. 12. r. 29. v.) „Egy a ti atyátok, aki a mennyben van“ (Máté 23. r. 9. v.) A gazdag ifjunak így szólt: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, hanem csak egy, az isten.“ (Márk. 10. r. 18. v.) Jézusnak ezen világos kijelentései, melyeket még az evangéliumból szaporíthatnánk,

határozottan bizonyosságot tesznek arról, hogy az ő lelkében az egy Istenben való hit élt és az egy Istenben személyeket nem különböztetett meg.

Annál kevésbé kívánta azt, hogy őtet az egy istennel egyenlőnek, ahhoz hasonlónak vagy éppen egy lényegűnek tekintsék. Ő magát sem istennek, sem istenembernek nem tartotta s ilyet nem is tanított. Ő csak megbizottja (Ján. 5. r. 36.) az Atyának. Ő magától semmit sem cselekedhetik.“ (Ján. 5 r. 30. v.) Istennek hálát ad (Ján. 11. r. 41. v.) a meghallgattatásért. Egy Isten nem beszélhet így egy másik Istenhez. Vagy pedig Jézus, amikor imádkozott, (Luk. 22. r. 41—44. v.) sirt Jeruzsálemért, éhezett, (Máté 4. r. 2. v.), szomjazott (Ján. 19. r. 28. v.) s meghalt, akkor mindenható isteni erejéről és hatalmáról tett volna bizonyosságot? Azt ellenben sokszor kijelentette, hogy az Atya *nagyobb* mint ő (Ján. 14. r. 28.) Nagyobb a tudásban, (Márk 13. r. 32. v.) nagyobb a *hatalomban* (Máté 20. r. 21—23.), nagyobb a *jóságban* (Márk. 10. r. 17—18. Luk. 18. r. 18. v.) Ezért ő magát embernek nevezi. „Most pedig igyekeztek engemet megölni, oly embert, ki igazságot szóltam.“ (Ján. 8. r. 40. v.) Ezekből világosan következik, hogy Jézus istenemberségének orthodox tana nem alapszik az ő tanításain. Azért annak megtagadása nem vallási degeneráció, hanem ellenkezőleg vallási evolúció. És ezzel megdől a protestáns kereszténység liberális irányzatára mondott másik ítélet is, amely szerint vallási degeneráció volna „Krisztus isteni megváltó munkásságának emberi megjavítássá, erkölcsi példaadássá való lefokozása“. (i. m. 208 l.) Sőt ez közeledés Jézushoz, aki mondotta magáról: „Én példát adtam nektek.“ „Ha valaki jönni akar én utánam, tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét és kövessen engem.“ (Máté 16. r. 24. v.) „Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem járhat a sötétségben.“ (Ján. 8. r. 12. v.) Mit mutatnak ezek, ha nem azt, hogy Jézus nem az ő kiengesztelő halálára helyezte a fősúlyt üdvösségünk munkálásában, hanem éppen az ő példájának, az ő világosságának a követésére, az ő életének a megélésére. Ha tehát a szabadirányu kereszténység az ő halálából a hagyományos áldozati jelleget törli s az ő életét, mint tisztán ragyogó példányképet állítja a keresztények elébe, ezen eljárásával közeledik a Mester szelleméhez és így nem a vallási degeneráció, hanem éppen az evolúció törvényét követi.

Az „Á—bé — Ab“ könyve.

Írta: Gál Kálmán.

A múlt napokban régi, gyermekkori könyveim és irataim között kutatva, kezembe került egy kis könyvecske, amelynek nagyon megörültem, de — meg vagyok győződve — hogy rajtam kívül mások is sokan, akik erről tudomást fognak szerezni, különösen tanítók, paedagogusok s akik hajdanában ebből tanultak, örülni fognak.

Nem ide tartozik most ennek paedagogiai méltatása. Én egyszerűen azért fogom ismertetni ezt az érdekes, tanulságos könyvet a „K. M.“-ben, mert — amint a cím-lapja is mutatja — unitárius iskolákban használták, tehát első sorban azokat érdeklik, akiknek szülői, nagyszülői ezekből merítették alapismereteiket úgy az olvasásban, mint egyházi énekeik, a kátékizmus tanulásában, imádságaik elsajátításában és erkölcsi szabályaik megismerésében.

Magam és a velem egykoruak még emlékezni fognak azokra az erkölcsi regulákra, amelyeket ebből a könyvből tanultunk a múlt század közepén, az 50-es, 60-as években. Ugyancsak hangzottak: „Jókor kelj fel, öltözz, mosdjál“ stb., „Menj az utcán szépen folyvást“ és a többi szabályokat, valamint azokat az asztalnál mondandó rövid imádságokat is, amelyeket — bizony — a mai gyermekeknek sem ártana tudni.

Ilyen tartalmu ez a kis könyvecske. Teljes címe: „Magyar ábéce a' leány-oskolák számára. Melly némely szükséges fohász-kodásokkal és az Unitáriusok' Ujj Énekes könyvből néhány Énekekkel megbővitve ezen újabb formában kinyomtatott. Marosvásárhelyen nyomult az ev. ref. Főtanoda betűivel 1847. Találta-tik Löcsey Spielenberg Lászlónál.“

Az egész könyv 24 oldal, de számozatlan. Nem érdek nélkül való a könyvecske belső tábláján olvasható jegyzés sem, mely szerint „1853-ban Mártius 17-én vettem 12. *krokkal* (olv. krajcár) kis unokámnak *Katso Polinak*, legyen szerentsés, kívánja nagy apja vén Jakab Elek.“ Tehát az erős unitárius, a történetíró, Jakab Elek apja vette unokájának, a ma is élő özv. Gál Károlyné számára, akinek szülői Fele községben laktak, de ő a szentgericei unitárius